

Posvet: Ali potrebujemo občine

Državni svet Republike Slovenije

Ljubljana, 1. oktober 2013

Ali v Republiki Sloveniji potrebujemo občine

Jernej Verbič,
predsednik Komisije Državnega sveta za lokalno samoupravo in regionalni razvoj

Spoštovani predsednik, gospe in gospodje !

dovolite mi, da spregovorim o temi »ali potrebujemo občine«, o kateri se čutim dolžnega spregovoriti. Z lokalno samoupravo in občinami sem namreč zelo povezan kot član Državnega sveta in v tem mandatu tudi predsednik komisije za lokalno samoupravo in regionalni razvoj. Poleg tega sem že bil podžupan in sedaj tri mandate župan Občine Postojna, tako da mi je tema o potrebnosti občin pisana na kožo.

Ideja o ukinitvi občin ni nova tema, ampak se je v preteklosti že pojavila in ni edina ideja o ukinitvi. Še v tem letu je bil v Državnem zboru zaključen postopek o ukinitvi Državnega sveta, ki je z občinami zelo povezan organ in predstavlja drugi dom slovenskega parlamenta, v katerem so večinsko zastopani lokalni interesi. Naj poudarim, da sta oba predloga, tako za ukinitve Državnega sveta kot tudi za ukinitve občin pod 5.000 prebivalci, postavljena pred istim skupnim imenovalcem in to je varčevanje zaradi finančne in gospodarske krize. Naj poudarim, da se ustavnih organov in demokratično ustanovljenih osnovnih enot lokalne samouprave ne ukinja zaradi krize in varčevanja. Takšno razmišljanje ni dobro oz je napačno.

Pomen občin je, da njihovi prebivalci samostojno in na demokratičen način v skladu z ustavo in zakoni urejajo zadeve lokalnega pomena. S tem je omogočeno uresničevanje ustavne pravice, ki zagotavlja prebivalcem Slovenije lokalno samoupravo v občinah in drugih lokalnih skupnostih. Kljub temu, da je s tem na nek način občina kot samoupravna lokalna skupnost vpeta v nedržavno sfero, pa ima še vedno tudi izrazit oblastven značaj. To pa zahteva določeno povezovanje in usklajevanje organov lokalnih skupnosti z državnimi organi, tudi

zaradi dejstva, ker je popolno ločevanje lokalnih zadev od splošnih in širših javnih zadev nemogoče.

Lokalni interesi se oblastno uveljavljajo preko Državnega sveta, ki predstavlja ustavni organ lokalnega predstavništva. Izmed 40-članskega državnega sveta je kar 22 članov predstavnikov lokalnih interesov. Vendar so njegove pristojnosti, kot so zakonodajna iniciativa, dajanje mnenj, suspenzivni veto, presoja ustavnosti in zakonitosti ustavnemu sodišču in zahteva za parlamentarno preiskavo, prešibke za učinkovito zastopanje interesov lokalnih enot. Državni svet tako le sodeluje v zakonodajnem postopku, ni odločujoči organ in ne predstavlja zakonodajalca. Glede na to, da lahko Državni zbor zlahka preglasi suspenzivni veto državnega sveta in po lastni volji (ne)upošteva mnenja državnega sveta, so tudi predlogi lokalnih skupnosti oziroma njenih predstavnikov v nemilosti zakonodajalca.

Zato so lokalni interesi pridobili vlogo tudi v zakonodajnem postopku v Državnem zboru, saj je bil s sprejemom poslovnika Državnega zbora iz leta 2002 urejen tudi postopek pridobivanja mnenj in soglasij lokalnih skupnosti v zakonodajnem postopku. Gre za postopek vključitve lokalnih skupnosti v zakonodajni postopek, ko je predložen zakon, ki vsebuje določbe, s katerimi se neposredno posega v položaj in pravice lokalnih skupnosti, ali določbe, s katerimi se na lokalne skupnosti v njihovo pristojnost prenaša izvrševanje posameznih nalog iz državne pristojnosti. V prvem primeru so lokalne skupnosti pristojne predložiti svoje mnenje, v drugem pa morajo z zakonom soglašati. Ob tem je potrebno poudariti, da je sodelovanje lokalnih skupnosti pri delu državnih organov zelo oteženo, saj nimajo posebnih služb, ki bi se s tem sistematično ukvarjale.

Zastopanje lokalnih interesov in njihovo uveljavljanje v postopku nastajanja in sprejemanja določenih zakonov formalno poteka, kot vidimo, preko mnenj in soglasij lokalnih skupnosti in preko zastopstva lokalnih interesov v Državnem svetu, še posebej sedaj, ko župani ne morejo biti hkrati tudi poslanci Državnega zbora in ko v Državnem zboru ni več t. i. županskega lobija.

Za vlogo Državnega sveta kot posrednega udeleženca v zakonodajnem postopku nasploh, za vlogo njegovega zastopstva lokalnih interesov pa še posebej lahko rečemo, da se vrti v določenem začaranem krogu. Po eni strani so lokalni interesi oziroma zastopstvo le-teh ustavna kategorija in formalnopravni kanal za njihovo izražanje in uresničevanje, ki zato vsebuje tudi določena pričakovanja, po drugi strani pa ob nezadostni teži določenih pristojnosti, ki jih ima Državni svet v zakonodajnem postopku, ob ne dovolj razviti in še nedograjeni lokalni samoupravi, ob prevladujoči centralizaciji, Državni svet kot celota, in kljub absolutno prevladujočemu številu zastopnikov lokalnih interesov v njem, tak kot je in v pogojih, v katerih deluje, ne zmore izpolnjevati vseh pričakovanj, ki so

vezana na njegovo, z ustavo določeno poslanstvo. Po mojem mnenju bi bilo nujno, da bi Državni svet ob tem, ko je izgubil pristojnost zahteve za razpis referendum, pridobil pristojnost četrtega branja v zakonodajnem postopku, s katerim bi Državni zbor v postopku ponovnega glasovanja lahko tudi spremenil zakon, če bi se mu to zdelo potrebno. Kar nekaj primerov v pretekli praksi kaže na to, da bi bila takšna sprememba poslovniške ureditve v Državnem zboru, zelo dobrodošla, saj ne bi bilo potrebno takoj novelirati zakona, ki ga je Državni zbor pravkar sprejel, ampak bi to storili kar v postopku ponovnega odločanja o zakonu.

Pred obdobjem krize je bila v Sloveniji zelo močna ideja ustanavljanja pokrajin in zbora pokrajin. S pokrajinami naj bi Slovenija pridobila drugo stopnjo lokalne samouprave, ki jo v Sloveniji ob 212-ih občinah zelo pogrešamo. V času krize je ta ideja stopila povsem v ozadje, podobno se je zgodilo tudi s preobrazbo Državnega sveta v zbor pokrajin in v ospredje je stopila povsem nasprotujoča ideja ukinitve tako Državnega sveta, kar je Državni zbor že zavrnil, kot tudi ukinitve najmanjših občin.

Dovolite mi, da poudarim, da so spremembe tako v ureditvi lokalne samouprave kot v ureditvi Državnega sveta nujno potrebne. Potrebujemo spremembe ureditve, predvsem okrepitve vloge in moči občin, kot tudi povečanja pristojnosti drugega doma. Podpiram idejo o združevanju občin, ki bi tako postale močnejše in bi lažje urejale zadeve lokalnega pomena. Vendar pa ne morem podpreti ukinjanja občin ekspresno »čez noč«, brez tehtnega premisleka, in zgolj z razlogom varčevanja. Postopek regionalizacije sploh še ni zaključen in politika je zlorabila proces nastajanja novih občin v svojo korist. Nastanek 212-ih občin zares ni plod tehtnega razmisleka stroke, je pa rezultat političnega kupčkanja političnih strank. Ravno zaradi tako velikega števila občin Slovenija nujno potrebuje drugo stopnjo lokalne samouprave v obliki pokrajin. Ne ukinjanje, ampak združevanje občin se bo v Sloveniji verjetno začelo, vendar ne na »rokohitrski« način, ampak postopoma, v skladu z voljo ljudi, ki živijo na območju občin. Ne smemo pozabiti, da so bili občani tisti, ki so podprli nastanek novih občin in ti bodo morali imeti tudi glas o združevanju njihovih občin v večje celote. Kriza je nedvomno navzoča, varčevanje je potrebno, ampak ne na račun ustavnih organov in demokratično ustanovljenih občin.

Naj za konec še na kratko odgovorim na vprašanje, ali so občine potrebne. Po mojem mnenju so potrebne in to zelo. Dovolite mi, da vam ta odgovor na kratko obrazložim z vlogo občin na področju kohezijskega sklada. Iz Kohezijskega sklada se s pomočjo sredstev EU sofinancirajo veliki infrastrukturni projekti za področje okolja, prometa ter trajnostne rabe energije, med drugim tudi projekti s področja pitne vode. Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007-2013 je ključni dokument, ki predstavlja podlago

za črpanje sredstev Kohezijskega sklada v tekoči finančni perspektivi. Finančna perspektiva se hitro preveša v sklepno fazo in odgovornost za izvedbo kohezijskih projektov in vzporedno črpanja EU sredstev je tako na državni kot na lokalni ravni. Z namenom pospešitve priprave ter začetka izvedbe projektov je Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo v začetku letošnjega leta podalo apel občinam, da pohitijo z dokončanjem priprav projektov in izberejo izvajalce za izvedbo del. Občine so skupaj s posredniškimi telesi uspele pripraviti projekte za izvedbo (pridobile so gradbena dovoljenja ter skladno z Zakonom o javnih naročilih izbirale izvajalce), sedaj pa že nekaj časa čakajo na odobritev sofinanciranja. Vsakršna zavrnitev projektov, ki so že pripravljene na izvedbo, bi pomenila izjemno škodo za občine, ki so za pripravi omenjenih projektov porabile ogromno denarja.

S takšnimi in podobnimi problemi se trenutno soočamo v občinah, kjer poskušamo čim bolj kvalitetno urejati zadeve lokalnega pomena. Občine so zato nujno potrebne, saj lahko predstavljajo tudi ključno gonilno silo gospodarskega razvoja v Sloveniji, saj se večina projektov izvaja na ravni občin in te je treba spodbujati, ne pa razmišljati samo o ukinjanju in varčevanju, saj se bomo zapletli v hudo negativno spiralo, ki se nam bo v prihodnosti zelo poznala pri gospodarskem razvoju države.

Hvala za pozornost !